

पिःकुशोदकान्येकाहं द्वितीयमुपवसेत्तत्सातपत्नं; व्यहभ्यस्तैश्चातिसातपत्नं Vishnu Smṛiti).

अतिसावत्सर *a.* (सि. *f.*) Extending over more than a year; Ms. 8.153.

अतिसाम्या [अत्यंतं साम्यं मधुना अस्याः] *N.* of the plant मधुयाष्टि, sweet juice of the Bengal. Madder, Rubia Manjith.

अतिस् 1 *P.* Ved. To extend. —*Caus.* 1 To extend. —2 To exert oneself to drive out; give out (as a fluid).

अतिसर *a.* 1 One who goes beyond or exceeds. —2 Leader, foremost. —*r.* Effort or exertion.

अति (ती) सारः [अतिसारयति मलं द्रवीकृत्य, वा अतिर्दीर्घः] Dysentery, violent straining at stool.

अति (ती) सारिन् *m.* [अत्यंतं सारयति मलं] The disease called अतिसार. —*a.*, —अतिसारकिन् [अतिसारो यस्यास्ति, इति कुक् च] Affected by, afflicted with, dysentery; सातिसारोऽतिसारकी *Ak.*

अतिसृज् 6 *P.* 1 To give, present, bestow, grant; अतिसृजो राज्याध्विभागः *Mu.* 2; पुरा नारायणेनेयमतिसृष्टा मरुत्वते *V.* 1. 15; राघवाय तनयां...अतिसृष्टवान् *R.* 11. 48; अनसूयातिसृष्टेन *12.* 27. —2 To dismiss, abandon, part with. —3 To permit, allow. —4 To remit, forgive (as fine &c.). —5 To leave as a remnant.

अतिसर्गः 1 Granting (of a wish); giving; बहुवर्णतिसर्गाज्जु मया तस्य दुरात्मनः *R.* 10.42. —2 Granting permission (to do what one likes कामचारानुज्ञा) *P.* III. 3. 163, one of the senses of the Potential. —3 Dismissal, discharge, parting with; giving away; स्त्रीणां दानविक्रयतिसर्गा विद्यतेन पुंसः *Nir.* —*a.* [सर्गं सृष्टिमतिक्रान्तः] Everlasting, permanent (नित्य); emancipated (मुक्त).

अतिसर्जनं 1 Giving, granting; consigning; विधुरां ज्वलनातिसर्जनात् *Ku.* 4. 32, consigning to the flames; दीयतामिति वचोतिसर्जने *Si.* 14. 48; तत्तदीय-विशिष्टातिसर्जनात् *Ki.* 13. 57 giving back. —2 Liberality, munificence. —3 Killing. —4 Deception. —5 Separation from, parting with.

अतिसौरभ *a.* Very fragrant. —*m.* Great fragrance. —*m.* The mango tree.

अतिसौहित्यं Stuffing oneself with food; न त्यमाचरेत् *Ms.* 4.62.

अतिस्पर्श *a.* Not liberal, niggardly, mean-spirited. —*र्शः* Slight contact

or absence of contact of the tongue and palate in pronunciation; epithet of the semivowels and vowels.

अतिस्नेहः Over-affection; हः कार्य-दर्शी *V.* 2 sees or finds what is to be done; हः पापशंकी *S.* 4 is apt to suspect evil.

अतिहस्तयति *Den. P.* [अतिहस्त-णि] 1 To stretch out the hands (हस्तौ निरस्तयति). —2 [हस्तिना अतिक्रामति] To overtake (one) on an elephant.

अती [अति-इ] 2 *P.* 1 To go beyond, pass on, over or beyond, cross (time or space); स्तोकमंतरमतीत्य *S.* 1; जवाद-तीये हिमवानधोमुखैः *Ki.* 14. 54 was gone to or reached; स्थातव्यं ते नयन-विषयं यावदित्येति भातुः *Me.* 34 passes out of sight; अतीत्यैकादशाहं तु नामकर्म तथाऽकरोत् *Rām.* after 11 days; गृहप-क्तयश्चिरमतीतिरे जनैः *Si.* 13. 53.

—2 To enter, step over; अद्वारेण च नातीयात् धामं वा वेदम वा वृत्तं *Ms.* 4. 73. —3 To excel, surpass, outstrip, be more than a match for; त्रिस्रो-तसः कांतिमतीत्य तस्यो *Ku.* 7.15; सत्य-मतीत्य हरितो हरीश्च वर्तते वाजिनः *S.* 1; अभिरित्वेषा नात्येति पूषणं *Si.* 2. 23; to exceed, go beyond, transcend; कुसीद्वृद्धिर्ह्युप्यं नात्येति *Ms.* 8.151 does not exceed; अतीत्य वाचां मनसां च गोचरं स्थिताय *Ki.* 18.41, *Si.* 16.48. —4 To overcome, subdue, vanquish, get the better of; न प्रदीप इव वा-युमत्यगात् *R.* 19.53 did not overcome, outlive or survive; to overtake, out-do. —5 To walk by, walk past, pass by, leave behind; स्रोतोवहां पथि निकामजलामतीत्य *S.* 6. 16; सोत्यगात् आश्रमं *R.* 15.37. —6 To omit, neglect, disregard, violate, transgress, overstep; न विदमर्थमत्येनुमीशो मर्त्यः कथंचन *Mb.* avoid; अतीत्य हि गुणान् सर्वान् स्वभावो मूर्ध्नि वर्तते *H.* 1.15; देशं कालं च योऽती-यात् *Y.* 2. 195; अतीयात्सागरो वेलां न प्रतिज्ञामहं पितुः *Rām.*; भूतान्यत्येति पंच वै *Ms.* 12. 90 oversteps the five elements (मोक्षं प्राप्नोति *Kull.*); अत्येति तत्सर्वमिदं विदित्वा *Bg.* 8. 28, 14.20. —7 (Intrans.) To pass, elapse (time); अत्येति रजनी यातु सा न प्रतिनिवर्तते *Rām.*; अतीते इक्षिणायने &c. —8 To overflow, be redundant, be in excess. —9 To die.

अतीत *p. p.* [इ-क्.] 1 Gone beyond, crossed. —2 (Used actively) (*a*) exceeding, going beyond, avoiding, overstepping, having passed over or

neglected &c., with acc. or in comp.; परिच्छेदातीतः *Māl.* 1.30 beyond or past definition; संख्यामतीत or संख्यातीत beyond enumeration, innumerable; तामतीतस्य ते *Me.* 29; यमुनामतीतमथ सु-अवानमुं *Si.* 13. 1; वयोतीतः *Ki.* 11. 2 past youth, advanced in years; सर्वो-रनपरित्यागी गुणातीतः स उच्यते *Bg.* 14.25; कौलियैस्त्रीन् गुणानेतानतीतो भवति प्रभो 14.21; बाणपथमतीतः क्रव्यभोजनः *V.* 5 gone beyond the reach of arrows, past bowshot; अतीतनौकेऽतिनु *Ak.* who has left the boat, i.e. landed, disembarked. —(b) Gone by, passed away, past (as time &c.); अ-तीते निशान्ति *Dk.* 11; असन्नितृप्त्यै तद-तीतमेव *S.* 6. 9; अनागतवर्तमानवेदिना *Pt.* 1; अतीते वर्षके काले *Bk.* 7.18; शैशवा *Ms.* 8.27; अतीते कार्यशेषतः शत्रुभिर्नाभिभूयते *Ms.* 7.179; लाभस्य च रक्षणार्थं *Pt.* 2.182 of past gains; वेत्ति जन्मांतराण्यतीतानि *K.* 46. —(c) Dead, deceased; सन्नद्धचारिण्येकाहमतीते क्षपणं स्मृतं *Ms.* 5. 71; अप्रजायामतीतायां भर्तुरेव तदित्येते 9. 196, 197. —त The past, past time.

अत्ययः [इ-अच्] 1 (*a*) Passing away, lapse; कालः *Ms.* 8.145. (*b*) End, conclusion, termination, absence, disappearance; तपात्यये *Ku.* 4. 44, 5.23; शिशिरात्ययस्य पुष्पोद्ययः 3. 61; आतपः *R.* 1. 52. —2 Complete disappearance, death, destruction, passing away, perishing; पितुर-त्ययात् *Dk.* 64. —3 Danger, risk, harm, injury, evil; जीवितात्ययमापन्नः *Ms.* 10. 104 the life being in danger or jeopardy; प्राणानामिव चात्यये 5.27; प्राणत्यये च संप्राप्ते *Y.* 1. 179, *Ms.* 6. 68, 8. 69; पुत्रसारात्ययं प्राप्तः 10.99 (*Kull.* सुदुवसन्नपुत्रकलनः). —4 Suffering, misery, difficulty, distress. —5 Guilt, fault, offence, transgression; क्षत्रियस्यात्यये वंदो भागादशगुणो भवेत् *Ms.* 8. 243; दाय्योऽष्टगुणमत्ययं 8. 400 should be made to pay as a fine for his offence. —6 Attack, assault *Y.* 2. 12. —7 Overcoming, mastering mentally, comprehending; बुद्धिश्च ते लोकैरपि वुरत्यया *Rām.* —8 Overstepping; क्षुरस्य धारा निशिता वुरत्यया *Ken.* —9 A class, kind.

अत्ययिक = आत्ययिक *q. v.*
अत्ययित *a.* 1 Exceeded, surpassed. —2 Violated, outraged.
अत्ययिन् *a.* [इ-इनि *P.* III. 2. 157] Exceeding, surpassing.
अतीन्द्रिय *a.* [अतिक्रान्त इन्द्रियं] Beyond